

Türkiye’de Son 10 Yılda Hemşirelik Alanında Yapılan Oral Kemoterapi Konulu Makalelerin İncelenmesi

Examination of Articles on Oral Chemotherapy in the Field of Nursing in the Last 10 Years in Türkiye

Baise Bicav¹ Sevinç Kutlutürkan²

¹ Yüksek İhtisas Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Ankara, TÜRKİYE

² Ankara Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Ankara, TÜRKİYE

Geliş tarihi/ Date of receipt: 10/03/2023

Kabul tarihi/ Date of acceptance: 11/05/2023

© Ordu University Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Türkiye, Published online: 15/10/2023

ÖZ

Bu çalışmada, Türkiye’de hemşirelik alanında 2012-2023 yılları arasında yayımlanan oral kemoterapi konulu makalelerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma literatüre dayalı retrospektif tipte tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Türkçe ve İngilizce olarak “oral kemoterapi”, “hemşirelik” anahtar kelimeleri kullanılarak Google Akademik, Türk Medline ve Pubmed veri tabanlarından araştırılmıştır. 2012-2023 yılları arasında yayımlanan ve dahil edilme kriterlerini karşılayan 11 makale incelenmiştir. Makalelerin %81.8’i araştırma makalesi ve %18.2’sinin derleme olduğu saptanmıştır. Makalelerin %54.5’i ulusal, %45.5’i ise uluslararası dergilerde ve %63.6’sı İngilizce olarak yayımlanmıştır. Araştırmaların %45.5’i oral kemoterapi de ilaç uyumunu incelemiştir. Araştırmaların %100’ü hastalar ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmalarda örneklem popülasyonu olarak sağlık profesyonelleri ve hastalara bakım veren aile üyeleriyle yapılan çalışmalara ulaşılamamıştır. Hasta bakım kalitesi açısından bu grupların farkındalıkları, bilgi düzeyleri, klinik uygulamaları ve destek ihtiyaçlarının saptanmasının kanıt temelli çalışmalara yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Oral kemoterapi, hemşirelik, makale

ABSTRACT

In this study, it was aimed to examine the articles on oral chemotherapy published between 2012-2023 in the field of nursing in Turkey. The research was conducted as a retrospective type descriptive based on the literature. It was searched from Google Scholar, Turkish Medline and Pubmed databases using the keywords "oral chemotherapy, nursing" in Turkish and English. 11 articles published between 2012-2023 and meeting the inclusion criteria were examined. It was determined that 81.8% of the articles were research articles and 18.2% were compilations. 54.5% of the articles were published in national journals, 45.5% in international journals and 63.6% in English. 45.5% of the studies examined drug compliance in oral chemotherapy. 100% of the studies were conducted with patients. Studies with health professionals and family members who care for patients could not be reached as the sample population in the studies. It is thought that determining the awareness, knowledge, clinical practices and support needs of these groups in terms of patient care quality will guide evidence-based studies.

Keywords: Oral chemotherapy, nursing, article

ORCID IDs of the authors: BB: 0000-0003-0648-9911; SK: 0000-0002-3230-0775

Sorumlu yazar/Corresponding author: Öğr. Gör. Baise Bicav

Yüksek İhtisas Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Ankara, TÜRKİYE

e-posta/e-mail: baisedicav@gmail.com

Atf/Citation: Bicav B, Kutlutürkan S. (2023). Türkiye’de Son 10 Yılda Hemşirelik Alanında Yapılan Oral Kemoterapi Konulu Makalelerin İncelenmesi. Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi, 6(3), 791-799. DOI:10.38108/ouhcd.1263211

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Son yıllarda oral kemoterapi birçok kanser türünde sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Oral kemoterapötik ilaçların sıklıkla kullanıldığı kanser türleri; meme kanseri, pankreas kanseri, kolon kanseri, multiple miyelom, kronik miyeloid lösemi, küçük hücreli dışı akciğer kanseridir (Barillet ve ark., 2015; Geynisman ve Wickersham, 2013; Weingart ve ark., 2008). Bu ilaçlar kanserin büyümesi, ilerlemesi, yayılması ile ilgili yollarda yer alan moleküler hedeflerle etkileşime girerek kanserli hücrelerin büyümesini ve yayılmasını engellerler (Aisner, 2007; Sun ve ark., 2017). Oral kemoterapi kullanımında ilacın evde kullanması, hastanede geçirilen sürenin azalması, rahat ve kolay uygulanabilir olması, IV tedaviye göre daha az toksik etkisinin olması ve iv uygulamalarda yaşanan komplikasyonların olmaması oral kemoterapi tedavisinin avantajları arasındadır (Aisner, 2007; Banna ve ark., 2010; Gandhi ve ark., 2015; Irshad ve Maisey, 2010; Moore, 2007). Oral kemoterapi tedavisi avantajlarının yanı sıra bazı yan etkileri de beraberinde getirmektedir. Bu yan etkilerden en sıklıkla görülenler bulantı, kusma, yorgunluk, disfaji ve mukozittir. Bununla birlikte bazı oral kemoterapi ilaçları hepatoksiteye bazı oral kemoterapi ilaçları ise hiperglisemiye neden olabilmektedir (Aisner, 2007; Verbrugge ve ark., 2013).

Oral kemoterapi ilacı kullanımı konusunda bilgi sahibi olunmaması, yaşanan semptomlarla başa çıkmada yetersiz kalınması gibi sorunlar tedavi sürecini ve ilaca uyumu etkilemektedir (Gandhi ve ark., 2015; Goodin ve ark., 2011; Jacobs ve ark., 2019). Literatüre bakıldığında birçok çalışmada ilaca uyum konusunda zorluklar yaşandığı hastaların ilaca uyumsuzluk nedenlerinin genellikle unutkanlık, yan etkiler ve semptom yönetiminden kaynaklandığı belirtilmiştir (Chen ve ark., 2020; Hirao ve ark., 2017; Krikorian ve ark., 2019). Chen ve arkadaşlarının 2020 yılında yaptığı kolorektal kanserli hastalarda oral kemoterapi uyumunu inceledikleri çalışmada ise unutkanlık ve yan etkilerin yaşanmasının yanı sıra hastaların iş durumları ve aileleriyle yaşayıp yaşamadığının da oral kemoterapi ilacı uyumunu etkilediğini belirtmişlerdir (Chen ve ark., 2020). Weingart ve arkadaşlarının 2010 yılında yaptıkları çalışmada oral kemoterapi alan bireylerde ilaç kullanımı konusunda yaşanan hatalarının %38,8'inin yanlış dozdan, %13,6'sının yanlış ilaç kullanımından, %10'unun ise kaçırılan dozdan kaynaklandığını belirtmişlerdir (Weingart ve ark., 2010). Bu nedenle birey ve ailesine ilaç kullanımı ve semptom yönetimi

konusunda eğitimler verilmelidir. Literatüre bakıldığında da oral kemoterapi çalışmalarının büyük bir kısmı tedaviye uyum, ilaca uyum ile ilgilidir (Jacobs ve ark., 2019; Solano ve ark., 2021; Talens ve ark., 2021; Zerillo ve ark., 2018). Ülkemizde de oral kemoterapinin yaygınlaşmasıyla birlikte hastalar hem evlerde hem de tedavi gördüğü kuruluşlarda oral kemoterapi ilacını sıklıkla kullanmaktadır. Tedavinin getirdiği psikolojik, sosyal ve fiziksel zorluklar hastaları etkileyip yaşam kalitelerini düşürebilmektedir. Bu nedenle kanserin tedavi şekillerinden birisi olan oral kemoterapi kullanımı konusunda; hastaların yaşam kalitelerini her yönüyle artırmak ve tedavi süreçlerini daha rahat geçirmelerini sağlamak için yardımcı olmak gerekir. Oral kemoterapi hastaneler dışında evlerde hastaların ve bakım verenlerin kontrolünde uygulanmaya devam eden bir tedavi şeklidir. Hasta ve bakım verenlerin destek gereksinimlerinin belirlenmesi ve bu yönde eğitim ve danışmanlık verilmesi hasta ve bakım verenin yaşam kalitesini artıracaktır. Aynı zamanda hemşirelerin hastaları ilaç kullanımı, yan etki yönetimi, semptom kontrolünün sağlanması konusunda eğitmesi tedaviye uyumu ve yaşam kalitesini artıracaktır. Türkiye'de hemşirelik literatüründe oral kemoterapi ile ilgili derleme makaleleri çok sınırlıdır (Gönderen Çakmak ve Kapucu, 2018; Sözeri ve Kutlutürkan, 2016). Bu nedenle Türkiye'de oral kemoterapi konusunda hemşirelik alanında yayımlanan çalışmaların incelenmesi, bu alanda ki destek ve gereksinimlerin saptanmasını sağlayacaktır. Hastanın, bakım verenin ve sağlık personelinin ihtiyaçlarına yönelik yeni çalışmalar planlamaya yön verici olacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Türü

Bu araştırma Türkiye'de 2012-2023 yılları arasında hemşirelik alanında oral kemoterapi konulu yayımlanan makalelerin özelliklerini incelemek amacıyla tanımlayıcı ve retrospektif tipte gerçekleştirilmiştir.

Araştırmaya Dâhil Edilme Kriterleri

- Araştırmanın Türkiye'de yapılmış olması
- 2012-2023 yılları arasında hemşirelik alanında yayımlanmış olması
- Araştırma yazarlarının en az bir hemşire (akademisyen/klinisyen) içeriyor olması
- Araştırmanın yayın dilinin Türkçe veya İngilizce olması
- Araştırmanın tam metnine ulaşılması

Araştırmaya Dâhil Edilmeme Kriterleri

- Araştırmanın yurtdışında yapılmış olması
- Araştırma alanının hemşirelik dışında olması

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışma 07 Ekim 2022-20 Kasım 2022 tarihleri arasında Google Akademik, Türk Medline ve Pubmed veri tabanlarından Türkçe ve İngilizce olarak "oral kemoterapi, hemşirelik" anahtar kelimeleri girilerek araştırılmıştır. Araştırmanın evrenini oluşturan 6834 çalışmaya ulaşılmıştır. Ulaşılan çalışmalar dahil edilme kriterlerine göre incelenmiştir. Dahil edilme kriterine uymayan çalışmalar çıkarıldığında çalışmanın örneklemini kalan 11 makale oluşturmuştur. Araştırma verileri literatür taranarak oluşturulan bir değerlendirme formu aracılığı ile toplanmıştır (Özkaraman ve ark., 2017; Jacobs ve ark., 2019; Sözeri ve Kutlutürkan, 2016; Gandhi ve ark., 2015). Bu form makalelerin; yılı, türü, araştırma tipi, dergi tipi, yayın dili, araştırmanın konusu, örneklem grubu, örneklem hacmi, çalışmanın yapıldığı yeri içermektedir. İnceleme sonucunda elde edilen veriler IBM SPSS Versiyon 24,0 istatistik programında sayı ve yüzde olarak değerlendirilmiştir.

Bulgular

Bu araştırmada 2012-2023 yılları arasında dahil edilme kriterlerine uyan toplam 11 makale incelenmiştir. Bu yıllardan en çok 2017 ve 2020 yılında %27.3 oral kemoterapi ile ilgili çalışmalar yapıldığı saptanmıştır (Tablo 1).

Araştırmaya dahil edilen 2012-2023 yılları arasında yapılan 11 makalelerin 9'u (%81.8) araştırma makalesi 2'sinin (%18.2) ise derleme makalesi olduğu saptanmıştır. Araştırma türüne göre incelendiğinde 2 (%18.2) derleme, 2 (%18.2) tanımlayıcı ve kesitsel, 2 (%18.2) randomize kontrollü çalışma, 1 (%9.1) kesitsel, 1 (%9.1) tanımlayıcı-vaka kontrol, 1 (%9.1) yarı deneysel, 1 (%9.1) nitel çalışma ve 1 (%9.1) geçerlilik güvenilirlik çalışması bulunmuştur. Makalelerin %54.5'i ulusal alanda %45.5'i ise uluslararası alanda yayımlanmıştır. Yayın dillerinin ise %36.4'ü Türkçe, %63.6'sı ise İngilizce olduğu saptanmıştır (Tablo 2).

Araştırma makaleleri (n= 9) incelendiğinde konu olarak en çok oral kemoterapi kullanımında ilaç uyumu (%45.5) konusunun ele alındığı belirlenmiştir. Araştırmaların tamamının hastanelerde ve hasta üzerinde yapıldığı ve araştırma örneklem sayısı olarak %55.6'sının 51-150 katılımcı arasında olduğu saptanmıştır. Veri toplama araçları incelendiğinde ise araştırma makalelerinin büyük

çoğunluğu %77.8'sinin ölçek kullanarak yapıldığı, %22.2'sinin ise araştırmacının hazırladığı soru formu kullanılarak yapıldığı saptanmıştır (Tablo 3).

Tartışma

Hemşirelik alanında bilimsel araştırmaların yapılması, kanıta dayalı uygulamaların artırılması ve bakımın kalitesinin geliştirilmesi için önemlidir. Onkoloji alanında kanser gibi hastayı fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden etkileyen bir hastalık sürecinde birçok tedavi yöntemi uygulanmakta bu tedavi yöntemlerinden birisi de son yıllarda kullanımı giderek artan oral kemoterapidir. Oral kemoterapi kullanımında bakımın kalitesinin, tedavinin etkinliğinin, hastanın yaşam kalitesi ve konforunun artırılması amacıyla yapılan araştırmaları gözden geçirmek hasta bakım kalitesini artırmaya yönelik planlanan çalışmalara yol gösterici olacaktır. Bu nedenle araştırmamızda bu konuda yapılmış 11 makale incelenmiştir.

Oral kemoterapi ile ilgili en çok 2017 ve 2020 yılında (%27.3) makale yayımlanmıştır. Makale türü olarak araştırma makalesi oranının (%81.8) yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırma türü olarak en çok (%18.2) derleme, (%18.2) tanımlayıcı-kesitsel ve (%18.2) randomize kontrollü çalışmalar yapılmıştır. Literatüre bakıldığında ise oral kemoterapi alanında çok sayıda randomize kontrollü çalışma ve sistematik derleme araştırma türleri yer almaktadır (Lin ve ark., 2017; Zerillo ve ark., 2018; Verbrugghe ve ark., 2013; Cirillo ve ark.,2020). Kanıt düzeyi yüksek olan sistematik derleme ve meta analiz çalışmaları da bulunmaktadır (Waseem ve ark., 2022). Waseem ve arkadaşlarının 2022 yılında oral kemoterapi ilaçlarına uyumu desteklemeye yönelik yapılan müdahaleleri incelediği sistematik derleme ve meta analiz çalışmasında motivasyonel görüşme ve yapılandırılmış programların ilaca bağlılığı, eğitim müdahalelerinin ise ilaç uyumunu arttırdığını belirtmişlerdir (Waseem ve ark., 2022). İncelediğimiz araştırmalarda da Gönderen Çakmak ve Kapucu'nun 2018 yılında yaptığı sistematik derleme çalışmasında telefon ile izlemin oral kemoterapi kullanan hastalarda ilaç uyumunu artırma konusunda kanıtların sınırlı olduğu ifade edilmiştir (Gönderen Çakmak ve Kapucu, 2018). Dünyada ve ülkemizde yapılan oral kemoterapi çalışmalarında hastaların tedaviye uyum ve ilaca uyum sorunları yaşadığı görülmektedir. Çalışmaların büyük çoğunluğu hastaların ilaç uyumunu araştırmıştır (Gönderen Çakmak ve Uncu, 2020; Özkaraman ve ark., 2017; Verbrugghe ve ark., 2013; Gandhi ve ark., 2015).

Tablo 1. Yayımlanan Makalelerin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
n= 11	0	0	0	1	1	3	1	0	3	2	0
%	0	0	0	9.1	9.1	27.3	9.1	0	27.3	18.2	0

Tablo 2. Makalelerin Özelliklerinin Dağılımı

Makale Türü	n	%
Araştırma Makalesi	9	81.8
Derleme	2	18.2
Araştırma Türü		
Derleme	2	18.2
Kesitsel	1	9.1
Tanımlayıcı-Kesitsel	2	18.2
Tanımlayıcı- Vaka Kontrol	1	9.1
Yarı Deneysel	1	9.1
Randomize Kontrollü Çalışma	2	18.2
Nitel Çalışma	1	9.1
Geçerlilik Güvenilirlik	1	9.1
Makalelerin Yayımlandığı Dergi Tipleri		
Ulusal	6	54.5
Uluslararası	5	45.5
Yayın Dili		
Türkçe	4	36.4
İngilizce	7	63.6

Tablo 3. Araştırma Makalelerinin Özellikleri

Araştırma Konuları	n	%
İlaç Uyumu	5	45.5
Tedaviye Uyum	3	27.3
İlaç Kullanımına İlişkin Bilgi	1	9.1
Hastaların Görüş ve Deneyimleri	1	9.1
Oral Kemoterapiye Uyum	1	9.1
Örneklem Sayısı		
0-50	2	22.2
51-150	5	55.6
151-350	2	22.2
Örneklem Grupları		
Hasta	9	100
Çalışmanın Yapıldığı Yer		
Hastane	9	100
Veri Toplama Araçları		
Soru Formu	2	22.2
Ölçek	7	77.8

Tablo 4. Hemşirelik Alanında Yapılan Oral Kemoterapi Konulu İncelenen Makalelerin Özellikleri (2012-2023)

Yazar/Yıl	Çalışmanın Adı	Araştırmanın Türü	Yöntem	Sonuç
Bağcıvan ve Akbayrak, 2015	Development and Psychometric Testing of the Turkish-Version Oral Chemotherapy Adherence Scale	Geçerlilik Güvenilirlik	Amaç: Sağlık personeli tarafından hastaların tedavilerine uyumunu daha iyi değerlendirmek için kullanılacak bir araç olan standardize Oral Kemoterapi Uyum Ölçeği'nin (OCAS) Türkçe versiyonunun geçerliliğini ve güvenilirliğini geliştirmek Örneklem: n=306 Ölçme Aracı: İlaç Uyum Öz-yeterlik Ölçeği Müdahale: -	OCAS, kabul edilebilir psikometrik özelliklere sahiptir ve hastaların tedavilerine uyumunu değerlendirmek için araştırma ve klinik uygulama ortamlarında kullanıma uygundur.
Sözeri ve Kutlutürkan, 2016	Oral Kemoterapi Uygulamasında Anahtar Unsurların Hasta Uyumu	Derleme	-	-
Tokdemir ve Kav, 2017	The Effect of Structured Education to Patients Receiving Oral Agents for Cancer Treatment on Medication Adherence and Self-efficacy	Yarı Deneysel Çalışma	Amaç: Kanser tedavisi için oral ajan alan hastalarda MASCC Oral Ajan Öğretim Aracı (MOATT) kullanılarak yapılandırılmış eğitimin ilaca uyum ve öz-yeterlilik üzerindeki etkisini incelemek Örneklem: n=41 Ölçme Aracı: Soru Formu, İlaça Uyum Öz-Yeterlik Ölçeği (MASES), Memorial Semptom Tanılama Skalası (MSAS), Hasta Takip Formu Müdahale: MOATT kullanımı yoluyla eğitim ve telefon görüşmeleri	MOATT ile bireysel eğitim ve kanser tedavisi için oral ajan alan hastaların takibinin hasta ilaç uyum öz-etkililiğini artırdığı gösterilmiştir.
Cin ve Karadakovan, 2017	Oral Kemoterapi Tedavisi Alan Hastalara Verilecek Planlı Eğitimin Tedaviye Uyuma ve Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisinin İncelenmesi	Tanımlayıcı ve Vaka-Kontrol	Amaç: Oral kemoterapi tedavisi alan hastalara verilecek planlı eğitimin tedaviye uyuma ve yaşam kalitesi üzerine etkisini incelenmek Örneklem: n=60, deney grubu=30, kontrol grubu=30 Ölçüm Aracı: Hasta tanıtım formu, Hastalığa ve Tedaviye Uyum Formu, EORTC QLQ C30 (V-3.0) Yaşam Kalitesi Ölçeği Müdahale: Kontrol grubu: Eğitim kitapçığı verilmesi. Deney grubu: Eğitim kitapçığı ve power point sunusu ile bire bir eğitim uygulaması	Eğitim verilen deney grubunda tedaviye uyum daha iyidir ve yaşam kalitesi olumlu yönde etkilenmiştir.
Özkaraman ve arkadaşları, 2017	Oral Kemoterapi Alan Hastalarda Yaşanılan Güçlükler ve İlaç Uyumunun Değerlendirilmesi	Kesitsel türde, karşılaştırmalı tanımlayıcı	Amaç: Oral kemoterapi alan hastalarda yaşanan güçlükleri ve ilaç uyumunu değerlendirmek Örneklem: n=112 (Romatoloji ve onkoloji polikliniklerinde oral kemoterapi alan hastalar) Ölçme aracı: Birey Tanıtım Formu, Oral Kemoterapi Uyum Ölçeği Müdahale: -	Hastalar oral kemoterapik ilaçların reçetelenmesinde ve sağlık profesyonelleri ile iletişimde güçlük yaşamaktadır. İlaç uyumlarını motivasyon eksikliği, kendine güvende azalma gibi faktörler olumsuz yönde etkilemektedir.
Gönderen Çakmak ve Kapucu, 2018	Oral Antikanser İlaç Kullanan Kanser Hastalarında Telefon ile Yapılan İzlemin İlaç Uyumuna Etkisi: Sistematik Derleme	Sistematik Derleme	Amaç: Oral antikanser ilaç kullanan kanser hastalarında telefon ile yapılan izlemin ilaç uyumuna etkisinin sistematik olarak incelemek Örneklem: 2007 ile 2017 Ocak tarihleri arasında yayınlanmış 4858 çalışma taranmıştır. Araştırma kriterlerine uyan 7 çalışma Ölçme Aracı: Joanna Briggs Enstitüsü (JBI) eleştirel değerlendirme listeleri Müdahale: -	Telefon ile izlemin oral kemoterapi kullanan hastalarda ilaç uyumunu artırma konusunda kanıtlar sınırlıdır.
Çakmak ve Akdemir, 2020	Knowledge and implication about oral antineoplastics drugs use of cancer patients	Kesitsel	Amaç: Kanser hastalarının oral antineoplastik ilaç kullanımına ilişkin bilgi ve uygulamalarını değerlendirmek Örneklem: n=100 Ölçme Aracı: Hasta Görüşme Formu, İlaça İlişkin Bilgilerini Değerlendirme Formu Müdahale: -	Eğitim seviyesi düşük olan kişilerin aynı saatte ilaç kullanma konusunda başarısız olduğu ve hastanın kür sayıları arttıkça aynı saatte ilaç kullanma başarılarının azaldığı belirlenmiştir. Kadınların erkeklere göre ilaç kullanımında daha fazla yardım aldığı ve tüm bireylerde eğitim seviyesi düştükçe ilaç kullanımında yardım almanın arttığı belirlenmiştir. Yaş arttıkça ilaç almayı daha çok unuttukları belirlenmiştir.

Tablo 4. (Devam) Hemşirelik Alanında Yapılan Oral Kemoterapi Konulu İncelenen Makalelerin Özellikleri (2012-2023)

Yazar/Yıl	Çalışmanın Adı	Araştırmanın Türü	Yöntem	Sonuç
Gönderen Çakmak ve Uncu, 2020	Relationship between Health Literacy and Medication Adherence of Turkish Cancer Patients Receiving Oral Chemotherapy	Tanımlayıcı ve Kesitsel	Amaç: Oral kemoterapi alan Türk kanser hastalarının sağlık okuryazarlığı ile kendi bildirdikleri ilaç uyumları arasındaki ilişkiyi araştırmak Örneklem: n=100 Ölçme Aracı: Oral Kemoterapi Uyum Ölçeği, Türk Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği(TSOY-32) Müdahale:-	Oral kemoterapiye uyumu ile sağlık okuryazarlığı arasında pozitif ve güçlü bir ilişki bulunmuştur.
Kutlutürkan ve arkadaşları, 2020	Opinions and Experiences of Patients Receiving Oral Chemotherapy: A Qualitative Study	Nitel Çalışma	Amaç: Oral kemoterapi alan hastaların görüş ve deneyimlerini belirlemek Örneklem: n=18 Ölçme Aracı: Betimleme Formu, Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Müdahale: -	İyileşme için tedavi takip süresinin devamlılığının sağlanmasına ihtiyaç vardır. Hastaların tedaviye uyumunu sağlamak, tedavinin yan etkilerini izlemek ve ilaçların güvenli kullanımı sağlanmalıdır.
Gönderen Çakmak ve Kapucu, 2021	The Effect of Educational Follow-Up with the Motivational Interview Technique on Self-Efficacy and Drug Adherence in Cancer Patients Using Oral Chemotherapy Treatment: A Randomized Controlled Trial	Randomize Kontrollü Çalışma	Amaç: En az bir oral kemoterapi ilacı kullanılan kanserli hastalarda motivasyonel görüşme tekniği ile eğitim takibinin ilaca uyum ve öz-etkililik üzerine etkisini belirlemek Örneklem: n=80, Deney grubu=40, kontrol grubu=40 Ölçme Aracı: Kişisel Bilgi Formu, İlaç Uyum Öz-Etkililik Ölçeği (MASES) ve Oral Kemoterapi Uyum Ölçeği (OCAS) Müdahale: Deney grubu: Telefon görüşmeleri ve motivasyonel görüşme tekniği ile eğitim takibi uygulaması (1, 3, 6 ve 9. haftalarda). Kontrol grubu: Rutin bakım uygulaması	Telefon görüşmesi ile motivasyonel görüşme tekniği ile eğitim alan hastaların ilaç uyum düzeyleri ve öz-yeterlilik düzeyleri anlamlı olarak artmıştır.
Karaaslan Eşer ve Ayaz Alkaya, 2021	The effect of a mobile application on treatment adherence and symptom management in patients using oral anticancer agents: A randomized controlled trial	Randomize Kontrollü Çalışma	Amaç: Oral antikanser ajan kullanan hastalar için geliştirilen bir mobil uygulamanın tedaviye uyum ve semptom yönetimine etkisini araştırmak Örneklem: n=84, deney grubu=42, kontrol grubu=42 Ölçme Aracı: Hasta Özellikleri Anketi, Doğu Kooperatif Onkoloji Grubu (ECOG) Ölçeği, Oral Kemoterapi Uyum Ölçeği (OCAS) ve Memorial Symptom Değerlendirme Ölçeği (MSAS) Müdahale: Deney grubu: Mobil uygulama (OKTED) aracılığıyla oral antikanser ajanları ve semptom yönetimine ilişkin bilgilendirme (6 ay). Kontrol grubu: Rutin bakım uygulaması	Mobil uygulama semptomları yönetmede ve tedaviye uyumu artırmada etkilidir.

Bu araştırmada da ülkemizde oral kemoterapi ile ilgili yapılan araştırma konuları en çok ilaç uyumuyla (%45.5) ilgilidir. Ülkemizde yapılan oral kemoterapi çalışmalarında genellikle ölçek kullanılarak (%77.8) değerlendirme yapılmıştır. Oral kemoterapi alan hastalarda tedaviye uyumu ve ilaç uyumunu değerlendirmek amacıyla oral kemoterapi uyum ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması ülkemizde 2015 yılında Bağcıvan ve Akbayrak tarafından yapılmıştır. Bu araştırmada da yapılan

makalelerin büyük çoğunluğunda bu ölçek kullanılmıştır (Bağcıvan ve Akbayrak, 2015). Derlemede ele alınan çalışmaların büyük çoğunluğunun (%55.6) örneklem sayısı 51-150 arasındadır. Literatüre bakıldığında da oral kemoterapi ile ilgili çalışmalarda çoğunlukla 100 ve üzeri örneklem sayısı ile çalışmalar yürütülmüştür (Solano ve ark., 2021; Algethami ve ark., 2021; Krikorian ve ark., 2019; Jacobs ve ark., 2019).

Dünyada oral kemoterapiyle ilgili hemşirelik alanında ülkemize oranla daha fazla çalışma yapılmıştır. Tedaviye uyum ve ilaç uyumu dışında sağlık çalışanları, bakım veren aile üyelerinin eğitimi, hemşirelerin oral kemoterapi hakkında bilgi düzeylerinin ölçülmesi konusunda çalışmalar bulunmaktadır (Huff, 2020; Shinnick, 2020; Cirillo ve ark., 2020). Oral kemoterapi tedavisi pediatrik onkolojide de son yıllarda sıklıkla kullanılmaya başlamıştır. Oral kemoterapinin evde kullanımıyla birlikte özellikle pediatrik onkoloji hastasında aile üyelerinin eğitimi, bilgi düzeylerinin artırılması ve pediatrik hastalarının gereksinimlerinin belirlenmesi önemlidir (Shinnick, 2020; Kahn ve ark., 2017). Shinnick'in 2020 yılında pediatri hemşirelerinin oral kemoterapi tedavisi alan hastaların takibindeki rolünü incelediği çalışmada pediatrik onkoloji hemşirelerinin geliştirilmiş ve güncellenmiş eğitim kaynaklarına ihtiyaçları olduğunu saptamışlardır (Shinnick, 2020). Christiansen ve arkadaşlarının 2008 yılında yaptıkları çalışmada pediatrik onkolojik hastası olan ebeveynlerin sorunlarını ve bilgi düzeylerini değerlendirmişlerdir. Ebeveynlerin dörtte üçünün hastanın ilacı almaması, teknik ve tedarik sorunları ve ilaç rejimini takip eden sorunlar dahil olmak üzere oral kemoterapi tedavisinde zorlukla karşılaştıklarını belirtmişlerdir (Christiansen ve ark., 2008). Bu çalışma sonuçlarında da ülkemizde pediatrik onkoloji alanında oral kemoterapi ile ilgili çalışmalara ulaşılammıştır.

İncelenen makalelerde oral kemoterapi ile ilgili yapılan çalışmaların tamamı hastalar ile yapılmıştır (Tablo 2). Hastalar dışında sağlık profesyonelleri ve bakım verenlerle yapılan çalışmalara rastlanmamıştır. Literatürde aynı zamanda hastayla birlikte bakım veren aile üyeleriyle yapılmış çalışmalar da bulunmaktadır (Algethami ve ark., 2021; Huff, 2020; Moore, 2007). Oral kemoterapi evde kullanım kolaylığı sağlayan bir kanser tedavi çeşididir. Bu nedenle tedaviye evde hastaların bakımını sağlayan aile üyeleri de katılmaktadır. Tedavinin evlerde uygulanması birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Hastaların ilacı doğru kullanmaması, yan etki yönetimi, semptom kontrolü gibi sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Johnson, 2015). Algethami ve arkadaşlarının 2021 yılında hastalar ve bakım verenlerin evde oral kemoterapi kullanım ile ilgili yaptığı çalışmada hastaların ilaç kullanımında hastaların çoğu (%88) ilaç kullanımında hiç eldiven kullanmadığını, %7.5'inin kanser ilaçlarını uygularken "her zaman" veya "bazen" eldiven taktığını bildirmişlerdir. Bakım veren aile üyelerinin

ise %7'si eldiven taktığını bildirmişlerdir. Hastaların %24'ünün ise oral kemoterapi ilaçlarını kullandıktan sonra ellerini "Her zaman" yıkadığını saptamışlardır. Hastaların %73'ünün ilacı buzdolabında sakladığını belirtmişlerdir (Algethami ve ark., 2021). Bu nedenle oral kemoterapi kullanımında hem hastaların hem hastaya bakım veren aile üyelerinin eğitimi önemlidir.

Sonuç ve Öneriler

Bu derleme çalışmasının sonucunda Türkiye'de 2012-2023 yılları arasında hemşirelik alanında yayımlanan oral kemoterapi konulu makalelerin büyük çoğunluğunun araştırma makalesi olduğu ve tamamının 18 yaşından büyük hastalar ile yapıldığı; makalelerin daha çok ulusal dergilerde yayımlandığı ve yarısından fazlasının İngilizce yayımlandığı ortaya çıkmıştır. Çalışmaların genel olarak sınırlılıkları hastaların oral kemoterapi ilacını kullanma durumlarını değerlendirirken hasta bu ilacı evde kullandığı için hastaların ifadeleri doğrultusunda geri bildirimlerin alınmasının yanlılık oluşturabileceği olarak bildirilmiştir. Çalışmaların genel olarak önerileri ise hastalara bu konuda eğitim ve danışmanlık yapılması ve daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda, bu konuyla ilgili hemşirelik alanında yapılan araştırmaların sayısının artırılması, daha büyük bir örnekleme yapılması, hasta grubu dışında sağlık profesyonelleriyle birlikte bakım verenlerin bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi ve destek ihtiyaçlarının saptanması önerilir.

Araştırmanın Etik Yönü/ Ethics Committee Approval: Literatür incelemesi yapılmış olup, kullanılan literatür, kaynaklar bölümünde gösterilmiştir

Hakem/Peer-review: Dış hakem değerlendirmesi

Yazar Katkısı/Author Contributions: Fikir/kavram: BB; Tasarım: BB, SK; Danışmanlık: SK; Veri Toplama ve/veya Veri İşleme: BB; Analiz ve/veya Yorum: BB, SK; Kaynak Tarama: BB; Makalenin yazımı: BB, SK; Eleştirel İnceleme: BB, SK.

Çıkar çatışması/Conflict of interest: Bu çalışmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek/Financial Disclosure: Bu çalışma herhangi bir kurum ya da kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

Çalışma Literatüre Ne Kattı?

- Bu derlemede Türkiye'de oral kemoterapi konusunda yapılan çalışmalar vurgulanmıştır.
- Oral kemoterapi ile ilgili alanda bakım verenler ve sağlık profesyonelleri ile yapılan spesifik çalışmalar olmadığı görülmektedir.

- Bakım veren ve sağlık profesyonellerinin destek ihtiyaçlarının saptanmasına ve müdahale çalışmalarına ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.

Kaynaklar

- Aisner J. (2007). Overview of the changing paradigm in cancer treatment: oral chemotherapy. *American Journal of Health-System Pharmacy*, 64(Suppl 5), 4–7. <https://doi.org/10.2146/ajhp070035>
- Algethami AA, Alshamrani MA, AlHarbi AM, AlAzmi AA, Khan MA, AlHadidi RA. (2021). Evaluation of handling, storage, and disposal practices of oral anticancer medications among cancer patients and their caregivers at home setting in the Princess Noorah Oncology Center. *Journal of Oncology Pharmacy Practice*, 27(1), 20–25. <https://doi.org/10.1177/1078155220908937>
- Bağçıvan G, Akbayrak N. (2015). Development and psychometric testing of the Turkish-version oral chemotherapy adherence scale. *The Journal of Nursing Research*, 23(4), 243–251. <https://doi.org/10.1097/JNR.000000000000101>
- Banna GL, Collova E, Gebbia V, Lipari H, Giuffrida P, Cavallaro S et al. (2010). Anticancer oral therapy: emerging related issues. *Cancer Treatment Reviews*, 36(8), 595–605. <https://doi.org/10.1016/j.ctrv.2010.04.005>
- Barillet M, Prevost V, Joly F, Clarisse B. (2015). Oral antineoplastic agents: how do we care about adherence? *British Journal of Clinical Pharmacology*, 80(6), 1289–1302. <https://doi.org/10.1111/bcp.12734>
- Chen Y, Wu X, Xian X, Zhang Y, Gong N, Qin H et al. (2020). Adherence to oral chemotherapy among colorectal cancer patients: a longitudinal study. *European Journal of Oncology Nursing*, 48, 101822. <https://doi.org/10.1016/j.ejon.2020.101822>
- Christiansen N, Taylor KM, Duggan C. (2008). Oral chemotherapy in paediatric oncology in the UK: problems, perceptions and information needs of parents. *Pharmacy World & Science*, 30(5), 550–555. <https://doi.org/10.1007/s11096-008-9208-5>
- Cin S, Karadakovan A. (2017). Oral kemoterapi tedavisi alan hastalara verilecek planlı eğitimin tedaviye uyma ve yaşam kalitesi üzerine etkisinin incelenmesi. *E-Sağlık Hemşirelik Dergisi*, 25(7), 10-19.
- Cirillo M, Carlucci L, Legramandi L, Baldini E, Sacco C, Zagonel V et al. (2020). Oral anticancer therapy project: clinical utility of a specific home care nursing programme on behalf of Italian Association of Medical Oncology (AIOM). *Journal of Clinical Nursing*, 29(1-2), 119–129. <https://doi.org/10.1111/jocn.15064>
- Çakmak HS, Akdemir N. (2020). Knowledge and implication about oral antineoplastics drugs use of cancer patients. *Turkish Journal of Clinics and Laboratory*, 11(5), 387-392. <https://doi.org/10.18663/tjcl.674152>
- Gandhi S, Day L, Paramsothy T, Giotis A, Ford M, Boudreau A et al. (2015). Oral anticancer medication adherence, toxicity reporting, and counseling: a study comparing health care providers and patients. *Journal of Oncology Practice*, 11(6), 498–504. <https://doi.org/10.1200/JOP.2015.004572>
- Geynisman DM, Wickersham KE. (2013). Adherence to targeted oral anticancer medications. *Discovery Medicine*, 15 (83), 231-41.
- Goodin S, Griffith N, Chen B, Chuk K, Daouphars M, Doreau C et al. (2011). Safe handling of oral chemotherapeutic agents in clinical practice: recommendations from an international pharmacy panel. *Journal of Oncology Practice*, 7(1), 7–12. <https://doi.org/10.1200/jop.2010.000068>
- Gönderen Çakmak HS, Kapucu S. (2021). The effect of educational follow-up with the motivational interview technique on self-efficacy and drug adherence in cancer patients using oral chemotherapy treatment: a randomized controlled trial. *Seminars in Oncology Nursing*, 37(2), 151140. <https://doi.org/10.1016/j.soncn.2021.151140>
- Gönderen Çakmak HS, Kapucu S. (2018). Oral antikanser ilaç kullanan kanser hastalarında telefon ile yapılan izlemin ilaç uyumuna etkisi: sistematik derleme. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 5(3), 230-246. <https://doi.org/10.31125/hunhemsire.500799>
- Gönderen Çakmak HS, Uncu D. (2020). Relationship between health literacy and medication adherence of Turkish cancer patients receiving oral chemotherapy. *Asia-Pacific Journal of Oncology Nursing*, 7(4), 365–369. https://doi.org/10.4103/apjon.apjon_30_20
- Hirao C, Mikoshiba N, Shibuta T, Yamahana R, Kawakami A, Tateishi R et al. (2017). Adherence to oral chemotherapy medications among gastroenterological cancer patients visiting an outpatient clinic. *Japanese Journal of Clinical Oncology*, 47(9), 786–794. <https://doi.org/10.1093/jjco/hyx087>
- Huff C. (2020). Oral chemotherapy: a home safety educational framework for healthcare providers, patients, and caregivers. *Clinical Journal of Oncology Nursing*, 24(1), 22–30. <https://doi.org/10.1188/20.CJON.22-30>
- Irshad S, Maisey N. (2010). Considerations when choosing oral chemotherapy: identifying and responding to patient need. *European Journal of Cancer Care*, 19, 5–11.
- Jacobs JM, Ream ME, Pensak N, Nisotel LE, Fishbein JN, MacDonald JJ et al. (2019). Patient experiences with oral chemotherapy: adherence, symptoms, and quality of life. *Journal of the National Comprehensive Cancer Network*, 17(3), 221–228. <https://doi.org/10.6004/jncn.2018.7098>
- Johnson LA. (2015). Factors influencing oral adherence: qualitative metasummary and triangulation with quantitative evidence. *Clinical Journal of Oncology Nursing*, 19(Suppl 3), 6–30. <https://doi.org/10.1188/15.S1.CJON.6-30>

- Kahn JM, Athale UH, Clavell LA, Cole PD, Leclerc JM, Laverdiere C et al. (2017). How variable is our delivery of information? Approaches to patient education about oral chemotherapy in the pediatric oncology clinic. *Journal of Pediatric Health Care*, 31(1), 1–6. <https://doi.org/10.1016/j.pedhc.2016.06.004>
- Karaaslan Eşer A, Ayaz Alkaya S. (2021). The effect of a mobile application on treatment adherence and symptom management in patients using oral anticancer agents: a randomized controlled trial. *European Journal of Oncology Nursing*, 52, 101969. <https://doi.org/10.1016/j.ejon.2021.101969>
- Krikorian S, Pories S, Tataronis G, Caughey T, Chervinsky K, Lotz M et al. (2019). Adherence to oral chemotherapy: challenges and opportunities. *Journal of Oncology Pharmacy Practice*, 25(7), 1590–1598. <https://doi.org/10.1177/1078155218800384>
- Kutlutürkan S, Sözeri E. (2016). Oral kemoterapi uygulamasında anahtar unsur: hasta uyumu. *Van Tıp Dergisi*, 23(3), 290–293.
- Kutlutürkan S, Yurtal Ö, Kırca K. (2018). Opinions and experiences of patients receiving oral chemotherapy: a qualitative study. *Annals of Oncology*, 29(8), 686. <https://doi.org/10.1093/annonc/mdy276.014>
- Lin C, Clark R, Tu P, Bosworth HB, Zullig LL. (2017). Breast cancer oral anti-cancer medication adherence: a systematic review of psychosocial motivators and barriers. *Breast Cancer Research and Treatment*, 165(2), 247–260. <https://doi.org/10.1007/s10549-017-4317-2>
- Moore S. (2007). Facilitating oral chemotherapy treatment and compliance through patient/family-focused education. *Cancer Nursing*, 30(2), 112–124. <https://doi.org/10.1097/01.NCC.0000265009.33053.2d>
- Özkaraman A, Orlu N, Atalay HÖ, Babadağ B, Yılmaz H, Dinçer M ve ark. (2017). Oral kemoterapi alan hastalarda yaşanan güçlükler ve ilaç uyumunun değerlendirilmesi. *Bakırköy Tıp Dergisi*, 13(2), 91–97. <https://doi.org/10.5350/BTDMJB201713206>
- Shinnick S. (2020). Assessment of the role of the pediatric nurse in patient education and follow-up of patients receiving oral anticancer treatment. *Journal of Pediatric Oncology Nursing*, 37(1), 46–54. <https://doi.org/10.1177/1043454219871081>
- Solano M, Daguindau E, Faure C, Loriod P, Pain C, Maes AC et al. (2021). Oral therapy adherence and satisfaction in patients with multiple myeloma. *Annals of Hematology*, 100(7), 1803–1813. <https://doi.org/10.1007/s00277-021-04543-7>
- Sun J, Wei Q, Zhou Y, Wang J, Liu Q, Xu H. (2017). A systematic analysis of FDA-approved anticancer drugs. *BMC Systems Biology*, 11(Suppl 5), 87. <https://doi.org/10.1186/s12918-017-0464-7>
- Talens A, Guilabert M, Lumbreras B, Aznar MT, López-Pintor E. (2021). Medication experience and adherence to oral chemotherapy: a qualitative study of patients' and health professionals' perspectives. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(8), 4266. <https://doi.org/10.3390/ijerph18084266>
- Tokdemir G, Kav S. (2017). The effect of structured education to patients receiving oral agents for cancer treatment on medication adherence and self-efficacy. *Asia-Pacific Journal of Oncology Nursing*, 4(4), 290–298. https://doi.org/10.4103/apjon.apjon_35_17
- Weingart SN, Brown E, Bach PB, Eng K, Johnson SA, Kuzel TM et al. (2008). NCCN task force report: oral chemotherapy. *Journal of the National Comprehensive Cancer Network*, 6 (Suppl 3), 1–14.
- Weingart SN, Toro J, Spencer J, Duncombe D, Gross A, Bartel S et al. (2010). Medication errors involving oral chemotherapy. *Cancer*, 116(10), 2455–2464. <https://doi.org/10.1002/cncr.25027>
- Waseem H, Ginex PK, Sivakumaran K, DeGennaro GM, Lagler-Clark S, LeFebvre KB et al. (2022). Interventions to support adherence to oral anticancer medications: systematic review and meta-analysis. *Oncology Nursing Forum*, 49(4), E4–E16. <https://doi.org/10.1188/22.ONF.E4-E16>
- Verbrugge M, Verhaeghe S, Lauwaert K, Beeckman D, Van Hecke A. (2013). Determinants and associated factors influencing medication adherence and persistence to oral anticancer drugs: a systematic review. *Cancer Treatment Reviews*, 39(6), 610–621. <https://doi.org/10.1016/j.ctrv.2012.12.014>
- Zerillo JA, Goldenberg BA, Kotecha RR, Tewari AK, Jacobson JO, Krzyzanowska MK. (2018). Interventions to improve oral chemotherapy safety and quality: a systematic review. *JAMA Oncology*, 4(1), 105–117. <https://doi.org/10.1001/jamaoncol.2017.0625>